

<https://doi.org/10.18778/1644-857X.23.02.13>

MAŁGORZATA KARKOCHA

UNIwersytet Łódzki / UNIVERSITY OF ŁÓDŹ

 <https://orcid.org/0000-0002-7747-949X>

Historyczny opis kościoła i parafii w Chomentowie (1899)

ABSTRACT

Historical Description of the Church and Parish in Chomentów (1899)

The historical description of the church and parish in Chomentów (Świętokrzyskie Province) was written at the end of the 19th century by Rev. Stefan Stuczeń (1850–1928), the parish priest in Wrocierz at the time and a great lover of history. The manuscript, which remains in the collection of the Diocesan Archives in Kielce, provides a lot of valuable information about the appearance and condition of the parish church, the beginnings of the parish, its endowment, and above all the priests who worked there. With the exception of Rev. Jan Wiśniewski, this source has not been widely used by historians. The source edition of the document was preceded by an introductory part, containing a historical outline of the Chomentów parish, an external description of the church and its equipment, a commentary on the source, and the principles of editing.

Keywords: Chomentów parish, historic church in Chomentów, 19th century, Diocesan Archives in Kielce, source edition

STRESZCZENIE

Historyczny opis kościoła i parafii w Chomentowie (woj. świętokrzyskie) został sporządzony u schyłku XIX stulecia przez ks. Stefana Stucznię (1850–1928), ówczesnego proboszcza w Wrocierzu i wielkiego miłośnika historii. Znajdujący się w zasobie Archiwum Diecezjalnego w Kielcach rękopis przynosi wiele cennych informacji na temat wyglądu i stanu kościoła parafialnego, początków parafii,

Received: 2024-08-20. Verified: 2024-08-20. Revised: 2024-10-11. Accepted: 2024-10-18

© by the author, licensee University of Lodz – Lodz University Press, Lodz, Poland. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license CC BY-NC-ND 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

jej uposażenia, a przede wszystkim sprawujących tam posługę duszpasterską księży. Z wyjątkiem ks. Jana Wiśniewskiego źródło to nie było szerzej wykorzystywane przez historyków. Edycja źródłowa dokumentu poprzedzona została częścią wstępną, zawierającą rys historyczny chomentowskiej parafii, opis zewnętrzny świątyni i jej wyposażenia, komentarz do źródła oraz zasady edycji.

Słowa kluczowe: parafia Chomentów, zabytkowy kościół w Chomentowie, XIX wiek, Archiwum Diecezjalne w Kielcach, edycja źródłowa

Sporządzone pod koniec XIX stulecia – znajdujące się w zasobie Archiwum Diecezjalnego w Kielcach – opisy kościołów diecezji kieleckiej¹ były już przedmiotem kilku edycji źródłowych. Mowa tu o relacjach na temat parafii Brzegi², Lubcza, Nawarzyce³ oraz Węgleszyn⁴. Tym razem przedmiotem naszej uwagi stał się opis kościoła i parafii w Chomentowie, położonej w obecnym dekanacie chęcińskim, pozostawiony przez ks. Stefana Stucznią (1850–1928) – naówczas proboszcza w Wrocieryżu, zamiłowanego historyka i wielbiciela starożytności, publikującego m.in. na łamach kieleckiego „Przeglądu Diecezjalnego” i „Przeglądu Katolickiego”⁵. O jego autorstwie dowiadujemy się z notki na karcie tytułowej omawianego źródła, uczynionej ręką innego badacza, ks. Jana Wiśniewskiego (1876–1943). Dodać należy, że duchowny ten dość mocno inspirował się pracą Stucznią, pisząc własną relację o kościele w Chomentowie, zamieszczoną w jednym z tomów monumentalnego dzieła zawierającego opisy poszczególnych dekanatów diecezji kieleckiej⁶.

¹ Poszyt: Akta konsystorskie. Opis kościołów dekanatu jędrzejowskiego 1884–1898, sygn. OD-8/3. Zawiera on 22 opisy świątyń parafialnych w ówczesnym dekanacie jędrzejowskim, o objętości od kilku do nawet kilkudziesięciu stron. Najobszerniejszy – kościół parafialny w Nawarzycach – liczy bez mała 70 stron.

² M. Karkocha, *Opis kościoła parafialnego w Brzegach z 1884 roku*, „Almanach Historyczny” 2021, t. XXIII, z. 1, s. 441–455.

³ Eadem, *Relacja na temat kościoła parafialnego w Nawarzycach i nieistniejącej świątyni w Lubczy z roku 1898*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2021, R. XX, nr 2, s. 231–261; eadem, *Rządcy parafii Nawarzyce w XVI–XIX stuleciu*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2022, R. XXI, nr 2, s. 281–315.

⁴ Eadem, *Kościół parafialny w Węgleszynie w świetle relacji z końca XIX stulecia*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2020, R. XIX, nr 1, s. 241–261.

⁵ Por. np. S. Stuczeń, *Parafia małogoska i jej ostatni proboszcz ś. p. ks. prałat ks. Nestor Bieroński*, „Przegląd Katolicki” 1889, R. XXVII, nr 19, s. 296–297; nr 21, s. 328–330; nr 22, s. 345–346.

⁶ J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, Marjówka 1930 (reprint: Kielce 2000).

Edytowane źródło zostało sporządzone w języku polskim na kartach formatu zbliżonego do B5, zapisanych obustronnie, niepaginowanych, oznaczonych współcześnie jako karty 1–15 (z błędami w numeracji). Pismo jest staranne, kursywne, a w tekście występują nieliczne skreślenia. Relacja jest niedatowana, z lektury źródła można jednak wnioskować, że powstała w 1899 r., najpewniej na polecenie władzy biskupiej w Kiecach⁷.

Zarys dziejów parafii

Parafia Chomentów została erygowana w 1331 r. staraniem miejscowych dziedziców: Jakuba, Mikołaja i Wszegneja⁸, którzy wystawili w Chomentowie pierwszy, drewniany kościół i odpowiednio go uposażyli. Konsekrował go 6 grudnia tego roku biskup krakowski Jan Grot, nadając mu – rzecz niezwykła – potrójne wezwanie: św. Krzyża, św. Mateusza Apostoła i św. Marii Magdaleny⁹. W skład nowo utworzonej parafii weszły wsie: Chomentów, Ostrów, Łukowa, Wola *vel* Jawór i połowa Stanowic, przynależące uprzednio do probostwa w Kijach, oraz druga część Stanowic – wyłączona z parafii w Mokrsku Dolnym. Pobożni dziedzice ofiarowali plebanowi pole i łąkę między górą przy drodze do Stanowic i drugą

⁷ Stosowne zarządzenie wydał kielecki konsystorz w 1884 r. i zapewne ponowił je w latach późniejszych. Por. Administrator parafii Rakoszyn do Prześwietnego Jeneralnego Konsystorza Diecezji Kieleckiej, 24 XII 1885, Archiwum Diecezjalne w Kielcach [dalej: ADK], Akta konsystorskie. Opis kościołów dekanatu jędrzejowskiego 1884–1898, sygn. OD-8/3, k. 139.

⁸ W niektórych publikacjach jako fundatorzy chomentowskiej świątyni wzmiankowani są tylko dwaj pierwsi, co – jak się wydaje – jest efektem błędnego odczytu źródła. W akcie erekcji parafii, przechowywanym w zespole pergaminów kieleckiego Archiwum Diecezjalnego (sygn. 4), stosowna fraza brzmi: „Jacobi, Nicolay et Wsegday haeredum de Chomanthow”. Z kolei w odpisie tego dokumentu, znajdującym się w zasobie tego samego archiwum (Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, k. 54), czytamy: „Jacobi, Nicolai de Ussegniów Haeredum de Chomentów”. Liczba fundatorów różni się zatem w zależności od tego, czy badacze opierali się na oryginale aktu erekcyjnego, czy też korzystali z jego kopii lub powielali nieścisłe informacje występujące w literaturze przedmiotu.

⁹ W inwentarzach kościoła z XIX w. występuje już tylko dwuosobowe patrocinium, z pominięciem św. Krzyża. Por. np. Inwentarz kościoła parafialnego z 1837 r., ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, k. 72 oraz Opisanie kościelnego i parafialnego inwentarza w[e] wsi Chomentowie, [4 XII 1890], *ibidem*, k. 174 – w obu tych źródłach, zamiast św. Mateusza, występuje błędnie św. Maciej Ewangelista (*sic!*).

górami zw. Osina, karczmę oraz pole w bliskości świątyni, natomiast biskup krakowski dziesięciny z wyżej wymienionych miejscowości parafialnych i ze stołu biskupiego. Chcąc zaś zachęcić wiernych do nawiedzania nowej świątyni, udzielił on pod zwykłymi warunkami 40 dni odpustu w rocznicę jej konsekracji (6 XII), w święto Narodzenia Pańskiego (25 XII), przez trzy dni Wielkanocy i tyle samo dni Zesłania Ducha Świętego, nadto w uroczystość Wniebowstąpienia Pańskiego, Zwiastowania (25 III), Oczyszczenia (2 II), Wniebowzięcia (15 VIII) i Narodzenia NMP (8 IX), w święta wszystkich apostołów i ewangelistów, doktorów Kościoła, w święta św. Stanisława bp. (8 V) i św. Wojciecha (23 IV) – patronów Polski, św. Marcina (11 XI), św. Katarzyny Aleksandryjskiej (25 XI), św. Małgorzaty (20 VII), wreszcie w uroczystości św. Krzyża (3 V), św. Mateusza (21 IX) i św. Marii Magdaleny (22 VII) – patronów kościoła. W 1332 r. kapituła krakowska powyższe nadanie biskupie potwierdziła¹⁰.

W późniejszym czasie uposażenie chomentowskiej parafii zostało powiększone o kolejne darowizny i pobożne zapisy, dokonywane przez mieszczan i szlachtę w zamian za modlitwy. Między innymi w 1483 r. Jerzy Toczyński, właściciel dóbr Korytnica i Chomentów, zapisał plebanowi karczmę w Korytnicy wraz z polami, łąkami, dochodami i przynależnościami, a w 1632 r. mieszczanin jędrzejowski Tomasz Kłos legował 100 zł na wsi Czołoszyn (ob. Wolica)¹¹. Z kolei ks. Karol Drażewski, miejscowy proboszcz i archidiakon kielecki, testamentem sporządzonym 22 stycznia 1796 r. zapisał dla kościoła parafialnego 500 zł, z przeznaczeniem na zakup dwóch alb i „podwleczenie przyciesi”¹², a w 1861 r. Cyriak i Kornelia Wyszkwoscy, właściciele wsi Stanowice, zobowiązali się płacić corocznie kościołowi 7 rubli srebrnych i 50 kopiejek za wieczyste odprawianie za dusze zmarłych Jakuba i Agnieszki Nalepińskich, ich dzieci i całą ich rodzinę 24 mszy św. w roku, która to kwota ubezpieczona została na dobrach Stanowice¹³.

¹⁰ Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 11; D. Kalina, R. Mirowski, *Sobków i okolice*, Kielce–Sobków 2009, s. 54.

¹¹ Patrz dalej, tekst źródłowy.

¹² Rząd Gubernialny Kielecki do Konsystorza Generalnego Diecezji Kielecko-Krakowskiej, Kielce 6/18 III 1842, ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, k. 137–137v.

¹³ Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do JW. Ks. Administratora diecezji kielecko-krakowskiej, Warszawa 28 VI/10 VII 1861, *ibidem*, k. 164–164v.

Okolo połowy XVI w. kościół w Chomentowie został spustoszony przez Kiliana Łukowskiego i przeszedł w ręce kalwinów. Nie jest jednak pewne, czy pełnił funkcję zboru. W źródłach z tego czasu określany jest jako sprofanowany¹⁴. Katolicy odzyskali świątynię około 1610 r.¹⁵

W roku 1711 wizytował kościół oficjał wiślicki Wacław Przypkowski, a w roku 1744 biskup pomocniczy krakowski Michał Kunicki ponownie go konsekrował (najpewniej po gruntownej restauracji)¹⁶. W 1782 r. ówczesny proboszcz, ks. Karol Drażewski, nadał budowli ostateczny kształt: wymienił szalunki na elewacjach i zgniłe przyciesie, wyremontował dach i wznosił sygnaturkę. W 1796 r. duchowny ten wykonał kolejny remont i zbudował drewnianą dzwonnice. Istniała ona do 1844 r., kiedy to miejscowy dziedzic Jan Kanty Lempicki wystawił nową, murowaną – w formie trójosiowej bramy z sześcioma prześwitami, krytej gontowym daszkiem¹⁷.

Od początku istnienia kościoła jego kolatorami byli dziedzice Chomentowa. W 1777 r. Anna z Ossolińskich Szaniawska, właścicielka tych dóbr, zapisem oblatowanym w grodzie chęcińskim 22 grudnia i potwierdzonym przez biskupa krakowskiego w 1778 r., wcieliła probostwo chomentowskie do archidiaconatu i regensostwa kieleckiego. Odtąd każdy regens seminarium kieleckiego był zarazem plebanem w Chomentowie. Sytuacja taka trwała do roku 1833, kiedy to ks. Tomasz Świątkowski, regens seminarium kieleckiego, w imieniu swoim i następców zrzekł się wszelkich praw do posiadania tego beneficjum. Formalne wyłączenie parafii chomentowskiej z regensji nastąpiło trzy lata później, na mocy rozporządzenia Franciszka Zglenickiego, biskupa sufragana

¹⁴ Por. np. Wyciąg z wizytacji diecezji krakowskiej, przeprowadzonej w latach 1596–1598 przez Krzysztofa Kazimierskiego, archidiacona krakowskiego, z polecenia kardynała Jerzego Radziwiłła, biskupa krakowskiego, [w:] J. Bukowski, *Dzieje reformacji w Polsce od wejścia jej do Polski aż do jej upadku*, t. I (*Początki i terytorjalne rozprzestrzenienie się reformacji*), Kraków 1883, s. 643; R. Mirowski, *Świątokrzyski album*, cz. 2, Kielce 2000, s. 42.

¹⁵ Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 11; D. Kalina, R. Mirowski, *op. cit.*, s. 55; A. Adamczyk, T. Wróbel, *Kościół drewniane w województwie świętokrzyskim / Woodem Churches in the Świętokrzyskie Province*, Kielce 2010, s. 14.

¹⁶ Por. J. Kracik, *Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII–XVIII wieku*, „Nasza Przeszłość” 1984, t. LXI, s. 127.

¹⁷ Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 13; R. Mirowski, *Świątokrzyski...*, s. 42; idem, *Drewniane kościoły i dzwonnice ziemi świętokrzyskiej*, Kielce 2002, s. 20.

i administratora diecezji krakowskiej, który przywrócił prawo prezydenty na to beneficjum Feliksowi Tymienieckiemu, dziedzicowi Chomentowa i jego sukcesorom¹⁸.

1. Oryginalny akt erekcji kościoła parafialnego w Chomentowie
W zbiorach Archiwum Diecezjalnego w Kielcach

Architektura i wystrój kościoła

Drewniany kościółek w Chomentowie oparł się zawieruchom wojennym i w niemal niezmienionej formie przetrwał przez wieki. Jest to budowla orientowana, jednonawowa, z węższym, prosto zamkniętym prezbiterium. Wzniesiona została w konstrukcji zrębowej na

¹⁸ Patrz dalej, tekst źródłowy. Por. też Inwentarz kościoła parafialnego z 1837 r. ..., k. 72–72v. Kopia aktu inkorporacyjnego: *ibidem*, k. 55–57v.

kamiennej podmurówce. Ściany ułożone z bali wzmocniono lisicami – pionowymi belkami dostawionymi do nich z dwóch stron i skreconymi na śruby. Od strony północnej do prezbiterium przylega prostokątna zakrystia, a od południa do nawy niewielka, niemal kwadratowa kruchta. Nawę i prezbiterium przykrywają osobne dachy dwuspadowe, niemal tej samej wysokości, podobny dach znajduje się nad kruchtą, a nad zakrystią dach pulpitowy. Wszystkie kryte są gontem. Nad nawą na wschodnim krańcu kalenicy znajduje się barokowa sygnaturka w formie wieżyczki z latarnią i cebulastym hełmem, zwieńczona iglicą z krzyżem na gałce.

Wnętrze oświetla siedem prostokątnych okien – dwa umieszczone są w prezbiterium od strony południowej, cztery w nawie, symetrycznie po obu stronach, i jedno (niewielkie) nad wejściem głównym od zachodu. Nawę i prezbiterium nakrywa płaski strop obity deskami. Wystrój kościoła pochodzi w większości z XVIII stulecia i utrzymany jest w stylu późnego baroku. Składa się z ołtarza głównego, dwóch bocznych, umieszczonych w pobliżu tarczy, ambony, chrzcielnicy, organów, stacji Drogi Krzyżowej, konfesjonału i ławek. W centralnej części ołtarza głównego znajduje się późnogotycka ikona Matki Boskiej z Dzieciątkiem w typie Hodegetrii¹⁹, „dobrego pędzla”²⁰, zasuwana przedstawieniem Anioła z młodym Tobiaszem, flankowana parą kolumn oraz figurami świętych męczenników – Wawrzyńca i Szczepana. W zwieńczeniu widnieje wizerunek patrona kościoła – św. Mateusza. W ołtarzu po stronie północnej znajduje się malarskie przedstawienie św. Józefa z Dzieciątkiem, a po stronie południowej obraz *Pokutująca Maria Magdalena*. Nad belką tęczową, między postaciami Matki Boskiej i św. Jana Ewangelisty, wisi drewniany barokowy krucyfiks. W zachodniej części świątyni mieści się prosty chór muzyczny wsparty na dwóch kolumnach. Na nim organy z 1882 r. zakupione

¹⁹ Rzecz interesująca, Maryja trzyma w prawej dłoni nie jabłko – znak odkupienia i zmartwychwstania, jak to jest na wielu obrazach, lecz gruszkę symbolizującą dobroć Chrystusa. Tego typu przedstawienia w sztuce występują rzadziej, na gruncie rodzimym m.in. w kościele parafialnym w Rembieszycach (woj. świętokrzyskie). Por. M. Karkocha, *Parafia Rembieszycze 1438–2012. Studium z dziejów społeczności lokalnej*, Łódź 2013, s. 43–45. Więcej na temat symboliki obu tych owoców por. D. Forstern OSB, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, Warszawa 1990, s. 166–167; L. Impelluso, *Natura i jej symbole. Rośliny i zwierzęta*, Warszawa 2006, s. 149–156.

²⁰ Inwentarz kościoła i parafii w Chomentowie z 1890 r., ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1b, k. 174.

przez miejscowego proboszcza, ks. Jana Klimasa. Wnętrze zdobi polichromia o motywach geometrycznych, ze sceną Wniebowstąpienia na stropie nawy²¹.

Dodać należy, że drewniany, zabytkowy kościółek nie jest obecnie na co dzień użytkowany. W latach 2005–2011 wzniesiono bowiem nowy, murowany, który przejął funkcję poprzedniego (dawny stał się kaplicą przedpogrzebową). Jednonawowa świątynia na planie krzyża łacińskiego, mogąca pomieścić 300 osób, powstała według projektu Jana Spółczyńskiego z Suchedniowa²².

Komentarz do źródła

Publikowany dokument przedstawia dzieje parafii Chomentów do końca XIX w., opisuje stan, architekturę i zabytki świątyni, wyszczególnia bardziej wartościowe utensylia liturgiczne i paramenty, w tym ornat czerwony z 1783 r., pochodzący z fundacji Anny Szaniawskiej, srebrny krzyż procesyjny „staroświeckiej roboty” oraz niezachowany dziś dzwon z końca XVII w., zagrabiony przez nazistów w czasie II wojny światowej. Zawiera również spis miejscowego duchowieństwa wraz z podstawowymi informacjami biograficznymi i charakterystyką ich działalności na probostwie w Chomentowie. O wartości tego dokumentu świadczy głównie jego bogata warstwa informacyjna, jak również fakt, że nie był szerzej wyszukiwany przez historyków.

Wbrew stwierdzeniu autora źródła, oryginał dokumentu erekcyjnego zachował się do dziś, znajduje się w zasobie Archiwum Diecezjalnego w Kielcach. Dokument na zgięciach jest przetarty i zniszczony, całość jednak jest czytelna i w stanie dość dobrym. Odpis tego aktu (bez daty) przechowywany jest w tym samym archiwum²³.

²¹ *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. III (Województwo kieleckie), red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, z. 3 (Powiat jędrzejowski), oprac. T. Przykowski, Warszawa 1957, s. 2; A. Adamczyk, T. Wróbel, *op. cit.*, s. 14; R. Mirowski, *Świętokrzyski...*, s. 42; idem, *Drewniane kościoły i dzwonnice...*, s. 20–21.

²² K. Dobrowolska, *Jak mały Chomentów wybudował kościół*, „Niedziela” 2012, nr 48, s. 1, 4, <https://www.niedziela.pl/arttykul/103102/nd/Jak-maly-Chomentow-wybudowal-kosciol> (dostęp: 15 VIII 2024). Plan kościoła znajduje się w zasobie ADK, Akta parafii Chomentów (projekty) 1979, 2004, 2005, sygn. PC-8/4.

²³ Patrz wyżej, przyp. 8.

Zasady wydania

Edycja dokumentu została przygotowana zgodnie z wytycznymi zawartymi w instrukcji wydawniczej dla źródeł z XIX i początku XX w. autorstwa Ireneusza Ichnatowicza²⁴. Tak więc, zmodernizowano pisownię wyrazów, ortografię imion i interpunkcję. Samogłoskę „y” oddano zgodnie z jej współczesnym brzmieniem – w zależności od potrzeb zmieniono ją na „i” lub „j”. Podobnie postąpiono z literą „x”, którą oddano jako „ks” (np. w słowie „xiądz”). Podwojone głoski „ff”, „ll”, „mm”, „ss” i „pp” zastąpiono pojedynczymi (m.in. w wyrazach „officyał”, „kollator”, „summa”, „possesor”, „approbata”). Uwspółcześniono pisownię wyrazów zakończonych w rękopisie na -em i -emi (np. „tem” zmieniono na „tym”, a „dawnemi” na „dawnymi”). Ujednolicono zapis jednostek monetarnych, które w podstawie wydania wyrażone są słownie, częściej jednak w formie liczbowej. Rozwiązano wszystkie skróty, z pominięciem tytułów, wyrazów oznaczających dostojęństwo i zwrotów grzecznościowych, takich jak I.U.D. – Iuris Utriusque Doctor (doktor obojga praw), S.T.D. – Sacrae Theologiae Doctor (doktor świętej teologii), JW – Jaśnie Wielmożny / Jaśnie Wielmożna, JKM – Jego Królewska Mość, ks. – ksiądz, p. – pan/i, pp. – państwo, św. – święty/a. Uwaga ta nie dotyczy cytowanych inskrypcji, które zdecydowano się pozostawić bez zmian. W nawiasach prostokątnych zaznaczono początek danej strony i opustki pisarza, jak również rozwiązano daty. W przypadku niezidentyfikowanych bliżej osób nie zaznaczano tego, aby nie rozbudowywać nadmiernie przypisów. W przypisach rzeczowych objaśniono nazwy osobowe i miejscowe, nie identyfikowano jednak miejsc powszechnie znanych. Tu także objaśniono trudniejsze terminy. W przypisach tekstowych zamieszczono krytyczne uwagi do źródła (dotyczące jego postaci zewnętrznej i brzmienia) oraz zaznaczono zmianę ręki pisarza. Zachowano układ tekstu, taki jak w podstawie wydania. Występujące w źródle przypisy autorskie drukowane są antykwą na końcu strony, której dotyczą, przed przypisami innego rodzaju – tekstowymi i rzeczowymi. Odsyłacze do przypisów autorskich oznaczono gwiazdkami.

²⁴ I. Ichnatowicz, *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „Studia Źródłoznawcze” 1962, t. VII, s. 99–124.

TEKST ŹRÓDŁOWY

**Monografia kościoła parafialnego w Chomentowie
napisana według miejscowych dokumentów kościelnych
^aprzez ks. Stefana Stuczni^a25, proboszcza
w[*e*] Wrocierzyżu, którego wiele prac drukował
„Przegląd Diecezjalny”, wychodzący w Kielcach^{-a}**

Oryg.: Archiwum Diecezjalne w Kielcach, Akta konsystorskie. Opis kościołów dekanatu jędrzejowskiego 1884–1898, sygn. OD-8/3, k. 1–15 [właściwie: 1–14].

Historia kościoła

[k. 1] Do tak zwanych „zapadłych kątów” w diecezji kieleckiej zalicza się powszechnie parafia chomentowska (dekanat jędrzejowski).

Stwórca niebieski ubogo obdarował okolicę tutejszą. Na wzgórzach kamień na kamieniu, jak na ruinach zburzonej Jerozolimy; doliny zaś to albo lity piasek, albo mokre sapy²⁶ i puniki. Żal się robi, gdy zamiast falujących pól „czasów swoich” widać pól na pól mietlicę lub trzcinę polną. Toteż lud tutejszy w ogóle biedny, a przy tym jakoś nieradny²⁷. Nie widać tu okazałych zabudowań gospodarczych, jak w innych okolicach. Nadto nie wiedzą, czy też wiedzieć nie chcą, o tej prostej, a tak powszechnie znanej regule: choć ubogo, byle chędogo²⁸. Godnym zaznaczenia jest ten szczegół, że mają jakąś predylekcję²⁹ do rzepy. Idą w pole, żują rzepę. Usiądzie na przypiecku – znów rzepa w robocie... Patrząc też na ich wozy, na których ani rusz bez smolnicy³⁰ ze smołą, mimo woli nasuwa się pytanie: czy ludzie ci postąpili krok jeden na drodze cywilizacji od czasów Piasta³¹? Zacołanie; brak dostatków i malowniczego po-

^{a-a} W podstawie opisane inną ręką.

²⁵ Stefan Stuczeń – proboszcz parafii Wrocierzyż od 3 I 1884 do śmierci w dniu 19 XI 1928 r., pochowany na miejscowym cmentarzu. Por. ADK, Akta personalne ks. Stefana Stuczni^a 1873–1930, sygn. XS-54; J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 401–403.

²⁶ Sapy – podmokła gleba, głównie piaszkowa.

²⁷ Nieradny – niezaradny, bezradny.

²⁸ Chędogi – schludny.

²⁹ Predylekcja – skłonność, zamiłowanie do czegoś albo kogoś.

³⁰ Smolnica – naczynie na smołę.

³¹ Piast, także Piast Kołodziej, Piast Oracz – legendarny protoplasta dynastii Piastów.

łożenia dały prawdopodobnie powód do charakterystyki szeroko z pokolenia na pokolenie powtarzanej o Chomentowie, że tu Kain zabił Abła...

[k. 1v] Mimo tych okoliczności melancholijnie usposabiających do Chomentowa, turysta rozweselony zostaje, wszedłszy do kościoła parafialnego, wzniesionego z drzewa pod tytułem św. Maryi Magdaleny. Przyczyna rozweselenia leży w tym, że kościół wewnątrz cały olejno pomalowany. Ołtarze lubo zwyczajnej bezstylowej roboty, odnowione, pomalowane, w miejscach odpowiednich pozłoczone. A jest ich trzy. W wielkim Matka Boska z dzieciątkiem Jezus, a na zasuwie obraz Anioła Stróża. A *cornu Epistolae* tegoż ołtarza, przy zakończeniu nawy, stoi ołtarz patronki kościoła i parafii św. Maryi Magdaleny. Dawnymi czasy cała tutejsza okolica miała szczególniejsze nabożeństwo do tej Świętej Jawnogrzesznicy. Trzeci i ostatni ołtarz, *via à vis* poprzedniego, ma obraz św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny. Ambona także w części złocona, w części pomalowana. Na chórze organek o 7^{iu} registrach w dobrym stanie. Słowem wszędzie świeżutko i czysto.

Jeżeli pójdziem[y] do zakrystii i zobaczymy po kilka ornatów we wszystkich kościelnych kolorach, wprawdzie nie błyszczących od złota i srebra, ale prawie nowych, gustownych, mile uderzających w oczy, wynosimy to przekonanie, że w sercach miejscowych parafian, na pozór zimnych jak gład, obojętnych na wszystko jak fakiry indyjskie, tleje iskierka wiary żywej, kiedy mimo ubóstwa składają cząstkę z[e] swej [k. 2] ciężkiej pracy na chwałę Bogu, na utrzymanie w czystości i w dobrym stanie domu Bożego. Lwią cześć tego, co tu widzimy, trzeba przypisać nawoływaniom i staraniom miejscowych plebanów z ostatnich czasów.

Zakrystia nie posiada ciekawych zabytków, skutkiem częstych okradzań kościoła. Ksiądz Karol Drażewski³² tak zapisał w *Liber actorum* pod rokiem 1797: „Kraty żelazne do siedmiu okien w kościele dałem, dla częstych oknem kradzieży”. Wymowne to aż nadto! Na uwagę zasługuje tu ornat czerwony z insygniami męki Pańskiej, darowany w r[oku] 1783 przez Annę Szaniawską³³, krajczynię koronną.

³² Karol Franciszek Drażewski – proboszcz w Chomentowie w latach 1765?–1800?. Patrz dalej, tekst źródłowy.

³³ Anna z Kluczewskich Szaniawska (zm. 1821) – córka Wojciecha Kluczewskiego i Teresy z Ogrodzkich, żona Stanisława Szaniawskiego (zm. 1822), starosty małogoskiego i krajczego koronnego. Por. dalej, przyp. 92.

Drugą piękną pamiątką w zakrystii jest krzyż ręczny srebrny, staroświeckiej roboty. Zachowanie swoje dotąd temu może zawdzięcza, że od niepamiętnych lat spoczywał między rupieciami kościelnymi jako nieużytek!

Poznawszy stan obecny kościoła, cofnijmy się pamięcią wstecz i postawmy pytanie: jaką też ma przeszłość historyczną ten dom Boży?

Parafia chomentowska, licząca w 1899 r. 1523 dusz*, składa się z wiosek następujących: Chomentowa (dawniej Chomanthow), Drochowa, Jawora, Lipy i Staniowic³⁴. Przed erekcją parafii w Chomentowie należały one do parafii kijskiej³⁵, a połowa Staniowic do Mokrska³⁶.

[k. 2v] Za czasów Jana Grota ze Słupcy³⁷, biskupa krakowskiego (1326–1347), dwaj szlachetni mężowie Jakub i Mikołaj z Usegniowa^b, dziedzice Chomentowa, za powagą biskupią zbudowali z drzewa w Chomentowie pierwszy dom Boży, uposażyli, a nadto na konsekrację takowego zaprosili wyżej wspomnianego biskupa. Przybywszy z licznym dworem, *sexto Idus Decembris* [6 XII] 1331 r., dopełnił konsekracji nowo wzniesionego kościoła po[d] tytułem Krzyża Świętego, św. Mateusza Ewangelisty i św. Marii Magdaleny; odłączył wsie razem z dziesięcinami od dawnej parafii kijskiej i mokrskiej, nadał odpustu 40 dni dla wiernych, nawiedzających kościoł w niektóre święta, a nadto przyczynił się też do uposażenia plebana przez dodanie pewnych dziesięcin, do stołu biskupiego należących, na co kapituła krakowska udzieliła przyzwolenia w roku następnym. Ważny o tym dokument, tak do

* W r[oku] 1748 według wizyty Bleszyńskiego przystępowało do spowiedzi wielkanocnej tylko 388 osób, pomimo że ją wszyscy odprawili.

^b Omyłka pisarza, powinno być: Jakub, Mikołaj i Wszegnej. Por. uwagi na temat fundatorów kościoła w przyp. 8.

³⁴ Wszystkie te miejscowości położone w obecnym pow. jędrzejowskim, w gminie Sobków.

³⁵ Kije – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. pińczowskim.

³⁶ Mokrsko – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowskim, na prawym brzegu Nidy.

³⁷ Jan Grot herbu Rawa (zm. 1347) – biskup krakowski w latach 1326–1347. Por. A. Matuszek, *Grot (Grotowic) Jan*, [w:] *Polski słownik biograficzny* [dalej: *PSB*], t. IX, Wrocław–Kraków–Warszawa 1960, s. 15–18. O jego działalności kościelnej i politycznej por. D. Żywczak, *Biskup krakowski Jan Grotowic (ok. 1260–1347)*, Kraków 2022 [rozprawa doktorska napisana na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie].

historii miejscowego kościoła, jak i do życiorysu tego błogosławionego biskupa, zamieszczam w dopisku w całości**; ile że Długosz,

** Następuje dłuższy przypis umieszczony na kilku stronach (k. 2v–4v), zredagowany przez ks. Jana Wiśniewskiego: „Erectio Ecclesiae Parochialis Chomentovien. In Nomine Domini Amen. Quoniam bonae rei dare consultum ac praesentis vitae proemium [praemium – J.W.] et aeternum retributionis indubie bravium expectatur. Proinde Nos Joannes Divina et Apostolicae Sedis Providentia Episcopus Cracoviensis notum facimus Universis [k. 3] praesentibus ac futuris presentium notitiam habituris, quod Pastoralis Officii sollicitudine excitati ad honorem Omnipotentis Dei et Sancte Crucis, in qua Redemptor noster pro humani generis salute pendit, nec non ob reverentiam Sanctorum ejus scilicet Mathaei Apostoli et Evangelistae et Mariae Magdalenae praesertim jugi Nobilium Virorum Jacobi, Nicolai de Usegnow [winno być: et Wsegney – M.K.] Haeredum de Chomentow petitione pulsati, Ecclesiam ibidem Autoritate Nostra prius fundatam eorumque sumptibus et expensis constructam et dotatam nunc Consecrationis munere solemniter dedicantes Decimam ejusdem ad Nostram Mensam pertinentem de pretiosioribus vulgariter nuncupando et de Araturis Militum ibidem jure tamen militari praefatae Ecclesiae donamus perpetuis temporibus possidendam, cui etiam supradicti Patroni mansum unum seu spatium terrae, quod ad arandum quatuor sufficit bobus, et prata ibidem, quae quidem prata et terra inter Montem et viam eundo in Stanowice jacent et alium montem, qui Ossina vulgariter vocatur cum areis antiquae Villae eorundem Militum, quae videlicet Areae Składowe vulgariter nuncupantur, sunt sita, nec non tabernam et areas versus hortum [hostium] sitas Ecclesiae eidem [ejusdem] sponte et [k. 3v] libere contulerunt per Recorem Ecclesiae, qui inibi pro tempore fuerit constitutus [institutus] sine cujuslibet servitutis onere possidendas nomine Ecclesiae supradictae. Verumtamen licet hactenus Chomentow, Ostrów, Lukowa, Wola et Stanowice Haeredes et Coloni villarum ad Ecclesiam in Kije nomine Parochiali pertinuissent ab antiquo, propter quorum nimiam distantiam nonnulla animarum pericula pervenerunt, quibus deinceps pietate paterna occurrere cupientes, praedictarum Haeredes et Colonos villarum praesentes et futuros ab obedientia et subjectione Rectoris Ecclesiae de Kije absolventes, eorum curam et regimen committimus Rectori Ecclesiae de Chomentów memorato. Item de altera medietate Stanowice olim ad Ecclesiam in Mokrsko spectante in [ex] causa eadem facientes. Ut de caetero omnes et singuli praemisarum villarum haeredes et coloni non alibi, quam in Ecclesia Chomentoviensi audire Officia Divina et Ecclesiastica recipere audeant Sacramenta quoque [atque]. Milites earundem villarum, qui de suis araturis secundum terrae consuetudinem Decimas in Kije vel in Mokrsko solvere consueverunt, nunc eas jure tamen militari in Chomentów persolvant. Ut antem eadem Ecclesia devotius a populo [k. 4] frequentetur et frequentantes eam Coelesti alimonia recreentur, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui in die Dedicationis ipsius per sunquolos annos vel in Festis Domini et Salvatoris Nostri vel Nativitatis per tres dies Resurrectionis et in Festivitatibus Sanctae Mariae Virginis et Matris ejus scilicet Annuntiationis, Purificationis, Assumptionis et Nativitatis, nec non in Festis omnium Apostolorum et Evangelistarum, atque quatuor Sanctorum Doctorum videlicet: Ambrosii, Augustinii, Hieronymi et Gregorii; nec non Sanctorum Confessorum et Martyrum: Venceslai, stanislai, Adalberti, Nicolai et Martini, et Sanctarum Virginum: Margarethae et Catharinae; et praecipue in Festis S. Crucis, s. Mathaei et

mówiąc o Chomentowie (*Liber beneficiorum*, t. II, s. 392), nic o fundacji kościoła nie wspomniał [k. 3] i nie znajduję go zamieszczonym w posiadanych kodeksach dyplomatycznych.

[k. 3v] Takie były początki erekcji parafii chomentowskiej.

Jakie koleje z biegiem czasu przechodził ko[k. 4]ściół? Czy uległ kiedy katastrofie ogniem? Czy obecnie stojący pochodzi jeszcze z czasu swej pierwszej fundacji? Nie wiadomo. Dokumenty bowiem [k. 4v] kościelne wraz z dawnymi metrykami i biblioteką kościelną spaliły się podczas pogorzeli plebanii d[nia] 6 sierpnia 1767 r., w dzień odpustu w Łukowie³⁸, [k. 5] dokąd udał się też ks. Drażewski, pleban ówczesny, przez co jako nieobecny, poniósł dotkliwsze straty, gdyż „poszedł *in favillam* wszystek porządek i dostatek plebański”.

Nie wiadomo też, czy trocha dokumentów obecnie znajdujących się uratowaną zostało od ognia, czy też dlatego ocalała, że znajdowała się w zakrystii, jak tego domagali się w swoich dekretach dawni wizytatorowie kościoła.

Z tej to trochy papierów wynosimy to miłe wspomnienie, że w parafii tutejszej „panowie bracia” i dziedzice wiosek byli w ogóle i to prawie aż do czasów ostatnich do kościoła przywiązani,

---

S. Mariae Magdalenae ejusdem Ecclesiae Patronorum visitaverint ipsam devote de Misericordia Dei Omnipotentis confidentes et Autoritate Apostolorum ejus Petri et Pauli suffulti, singulis quadraginta dies indulgentinae de injunctis poenitentis in Domino relax[a]mus. In cujus rei testimonium praesentem Litteram scribi et Sigilli Nostri munimine mandavimus roborari. Actum et datum in Chomentow VI Idus Decembris Anno Domini Millesimo Trecentesimo Trigesimo Primo. Praesentibus Honorabilibus viris dominis [k. 4v] Nassan Praeposito Visliciensi, Nicolao Nostro Cancellario et Magistro Petro de Rupella Judice Nostrae Curiae Canonico Cracoviensi, Falcone Custode Visliciensi, Petro Plebano de Geszczel et Tomislao haerede de Mokrsko, Alberto Plebano S. Nicolai ante Cracoviam et aliis multis. – Dalej następuje aprobata darowizny przez kapitułę w słowach: Et Nos Capitulum Ecclesiae Cracoviensis praefatam donationem Decimae et Parochiae limitationem per Reverendum Patrem Nostrum et Episcopum rite factam, unanimi consensus ratam et gratam habentes, sigillum Nostrum praesentibus duximus appendendum in testimonium praemissorum. Actum Cracoviae in crastino Beati Michaelis Archangeli Anno Domini Millesimo Trecentesimo Trigesimo Secundo.

Oryginał pergaminowy tej erekcji, opatrzony dwiema pieczęciami, obecnie już nieistniejący, ingressował w aktach chęcińskich Jan Morawicki, dziedzic Drochowa, w poniedziałek po oktawie Bożego Ciała [21 VI] 1610 r.”. Obok na marginesie dopisek ks. Jana Wiśniewskiego: „Istnieje, bom ją widział i wedle niej poprawiłem. Pieczęć jest jedna na czerw[onym] jedwabiu wisząca”.

³⁸ Łukowa – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. kieleckim, około 6 km na północ od Chomentowa.

nabożni. Nie żalowali grosza – lubo nie w bajońskich sumach na pobożne legata³⁹. Podając niżej spis wiadomych plebanów miejscowych, oprócz wiadomości o legatach różnych dowiemy się, jakie to rodziny szlacheckie w minionych wiekach tu mieszkaly, a nadto dowiemy się niektórych jeszcze szczegółów dotyczących historii samego kościoła. Nim do tego przystąpimy wypada mi zaznaczyć jeszcze, że w czasach Długosza, jak czytamy w jego *Liber beneficiorum*, byli dziedzicami Chomentowa i patronami kościoła Jan Rokosz herbu Półkozic, Jan Kapusta i Stanisław Ślemek. Jawor należał do Piotra Balickiego herbu Topór⁴⁰, wyżej wspomnianego Jana Rokosza i Jana Gutowskiego⁴¹. [k. 5v]

Plebani chomentowscy wiadomi i ich działalność

Mikołaj. Jemu i następcom jego Jerzy, dziedzic Korytnicy⁴² i Chomentowa, aktem w grodzie chęcińskim w piątek nazajutrz św. Doroty [7 II] 1483 r. zapisał karczmę w Korytnicy, zwaną Kopaczowską, z gruntami i łąką, nazwaną Kowalowską, z obligacją⁴³ czytania w każdą sobotę mszy św. *de Beata*, a śpiewania w suche dni.

Szymon Żarnowiecki. Żeby zrozumieć jego pasterską działalność wypada wspomnieć, o czym czytamy w wizycie Krzysztofa Kazimierskiego⁴⁴, archidiacona krakowskiego z r[oku] 1595, że kościół w Chomentowie w czasach szerzenia się w kraju tak zwanej reformacji, spustoszony został od Kiliana Łukowskiego⁴⁵,

³⁹ Legaty – zapisy (testamentowe).

⁴⁰ Piotr Balicki (ur. 1445) – syn Żegoty, dziedzic Balic, Jaworu i Korytnicy, kuchmistrz królewski w 1488 r. Por. A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. I, Warszawa 1899, s. 86.

⁴¹ Jan Zasada Gutowski herbu Półkozic – dziedzic Gutowa, Woli Gutowskiej i części Jaworu. Por. A. Boniecki, *op. cit.*, t. VII, Warszawa 1904, s. 209.

⁴² Korytnica – wieś w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowski, około 3 km na południowy zachód od Chmielnika.

⁴³ Obligacja – tu: obowiązek.

⁴⁴ Krzysztof Kazimierski (zm. 1618) – kanonik tarnowski i krakowski, od 1599 r. biskup kijowski. W roku 1595 przeprowadził wizytację diecezji krakowskiej na polecenie biskupa Jerzego Radziwiła. Por. W. Urban, *Kazimirski (Kazimierski) Krzysztof*, [w:] *PSB*, t. XII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966, s. 292–293.

⁴⁵ Kilian Łukowski herbu Jelita – dziedzic Chomentowa, podpisał w 1556 r. na zjeździe w Łukowie list do Jana Kalwina. Żonaty z Anną Podlodowską, z którą miał synów: Andrzeja i Mikołaja, dziedziców Chomentowa w 1583 r. Por. A. Boniecki, A. Reiski, *Herbarz polski*, t. XVI, Warszawa 1913, s. 125; D. Kalina, R. Mirowski, *op. cit.*, s. 55.

kacerza, a grunta plebańskie uprawiał dziedzic Złotnicki^{***}. Objawszy w takich warunkach probostwo, ks. Żarnowiecki miał proces z Mikołajem Złotnickim, dziedzicem Chomentowa, z powodu wzbraniania mu przez tegoż dziedzica intromisji⁴⁶ do dóbr kościelnych chomentowskich. Nareszcie proces ukończony został z uszczerbkiem własności kościelnej w sobotę przed św. Piotrem i Pawłem apostołami [23 VI] 1612 r. przez Macieja Jelińskiego, podstarostę i [k. 6] sędziego chęcińskiego, Stanisława Grzechowskiego, pisarza grodzkiego chęcińskiego i Jana Sidłowieńskiego⁴⁷, plebana z Korytnicy, deputowanych do tej sprawy przez trybunał lubelski.

Inny dowód gorliwości o dobro powierzonego sobie kościoła tenże pleban pozostawił taki.

Uważając, jak ludzie świeccy czyhają na dobra kościelne, jak z pogwałceniem praw boskich i ludzkich zabierają takowe, narażając na dotkliwe straty kościoły i duchowieństwo (miał tu zapewne na myśli Mikołaja Złotnickiego, posesora Chomentowa), żeby następcy jego, tak pisze ks. Żarnowiecki, mieli pewne świadectwo, jakie grunta, łąki, sadzawki, lasy należały do kościoła chomentowskiego, przybył do oficjalatu wiślickiego z[e] Stanisławem Chomentowskim zwanym Złomek, dziedzicem działu w Chomentowie, patronem i kolatorem miejscowego kościoła, prawowiernym katolikiem, starcem blisko osiemdziesięcioletnim, który przed Jakubem Polanowskim, kanonikiem i oficjałem wiślickim i kilku świadkami, po wykonaniu przysięgi, dnia 24 lipca 1619 r. zeznał urzędownie, co stanowiło własność kościoła w Chomentowie. To samo, przedtem jeszcze, mianowicie 1610 r. we wtorek po oktawie Bożego Ciała [22 VI], tenże Chomentowski zeznawał w grodzie chęcińskim – prawdopodobnie przed procesem ks. Żarnowieckiego ze Złotnickim.

Nie zamieszczamy w całości tego zeznania ujętego w dwanaście punktów. Zaznaczamy tylko [k. 6v] nazwy niektórych miejscowości. Jest tam mowa o górze „Dziadówka” i o drugiej zwanej „Sowiągorą”, o polu „Stany”, o lesie „Składów”, o moście „Wagrowym”.

^{***} *Dzieje reformacji w Polsce* przez ks. Bukowskiego, t. I, s. 643.

⁴⁶ Intromisja (łac. *intromissio*) – legalne zawładnięcie, tj. wejście w posiadanie nieruchomości zgodnie z wyrokiem sądowym.

⁴⁷ Jan Sidłowieński *vel* Szydłowieński – pleban w Korytnicy, zapewne od 1597 do swej śmierci w 1614 r. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 73.

Wówczas istniała tu już szkółka początkowa i wikariusz przy kościele. Czytamy tam także, że na miejscu, gdzie niegdyś stała karczma plebańska, postawiono plebanię. Zaś na miejscu starej i zdezelowanej plebanii stanęły dwa budynki dla zagrodników plebańskich.

Ks. Albert Skwarkowski. Za życia jeszcze ks. Żarnowieckiego Tomasz Kłos, mieszczanin jędrzejowski, legował 100 zł za czynsz, od których pleban chomentowski miał odprawić jedną mszę co miesiąc i jeden anniwersarz rocznie z odśpiewaniem jednego Nokturna z Laudesem za duszę fundatora. Ponieważ śmierć ks. Żarnowieckiego przeszkodziła przeprowadzeniu zapisu urzędowego, przeto testamentem odkazał⁴⁸ legowane sobie pieniądze, a egzekutorowie testamentu Mikołaj Szydłowiecki⁴⁹, prepozyt imielski i pleban nawarzycki, Albert Radlica⁵⁰, pleban brzegowski i Mateusz Serwacy, pleban mokrski, oddali Kłosowi jego należność, którą tenże pod tymi samymi warunkami zapisał ks. Skwarkowskiemu i jego następcom na wyderka⁵¹ na Czološynie⁵² w czwartek po niedzieli *Reminiscere*⁵³ [11 III] 1632 r. [k. 7]

Ks. Jan Krawendowicz. Trzymając obok probostwa chomentowskiego scholastykę w Imielnie, miał spór z Szymonem Włosieńskim, plebanem w Mokrsku, z powodu dziesięciny snopowej we wsi Ostrowa⁵⁴ parafii łukowskiej. Mikołaj Oborski⁵⁵, biskup leodyc[ejski], sufragan i oficjał krakowski, po rozpatrzeniu dekretów z różnych czasów, począwszy od 1522 r., wydał wyrok oddalający raz na zawsze proboszczów chomentowskich od dziesięciny z Ostrowa dnia 11 lipca 1670 r.

⁴⁸ Odkazać (daw.) – oddać, zrzec się, zapisać coś komuś.

⁴⁹ Więcej na jego temat: M. Karkocha, *Rządcy parafii Nawarzyce...*, s. 287–288.

⁵⁰ Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 7.

⁵¹ Wyderka – sprzedaż z prawem odkupu przez pierwotnego sprzedawcę.

⁵² Czološzyn (ob. Wolica) – wieś w woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowskim, około 10 km na północ od Chomentowa.

⁵³ *Reminiscere* (łac.) – druga niedziela Wielkiego Postu.

⁵⁴ Ostrów – wieś w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. kieleckim, nad Czarłą Nidą, około 7 km na północ od Chomentowa.

⁵⁵ Mikołaj Oborski herbu Pierzchała *vel* Roch (1611–1689) – biskup pomocniczy krakowski w latach 1658–1689, tytularny biskup Leodycei (1658). Por. J. Bieniarzówna, *Oborski Mikołaj*, [w:] *PSB*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 449–450.

Inny spór miał tenże pleban z Wojciechem Badowskim⁵⁶, proboszczem sobkowskim, o dziesięcinę dworką i włościańską ze wsi Staniowic. Ks. Badowski dowodził, że do kościoła sobkowskiego należy się takowa, z mocy darowizny przez Stanisława z Sulejowa Sobka⁵⁷, dziedzica miasta Sobkowa, uczynionej *feria 2da* po niedzieli I^{ei} adwentu [1 XII] 1597 r. O to samo toczył się już proces, rozstrzygnięty przez Jakuba Zadziką⁵⁸, biskupa krakowskiego, dnia 29 listopada 1641 r. Ostatecznie, po apelacji do Nuncjatury Apostolskiej, Andrzej Trzebicki⁵⁹, biskup krakowski, zatwierdził wyrok d[nia] 18 września 1676 r., orzekając, że tylko z jednego łąnu należy się dziesięcina kościołowi sobkowskiemu. Obecni przy akcie byli: Jerzy Januszewicz I.U.D., kan. krakowski, dziekan sandomierski; Jan Puczek I.U.D., protonotariusz apostolski, kanonik krakowski i Krzysztof Myszczyński, publiczny *S. Autoritate Aplica et Actorum Curiae Episcopalis* notariusz. [k. 7v]

Za czasów tegoż proboszcza Mikołaj z Przybysławic Oraczewski⁶⁰ zapisał na Łowini⁶¹ i Chomentowie 2000 zł z obligacją, żeby plebani miejscowi odprawiali w środę mszę św. requialną⁶² przed ołtarzem Matki Boskiej za duszę „Jego Mości Pana Mikołaja Oraczewskiego i Domu Jego”, na której mszy miały być śpiewane Godzinki *de Immaculata Conceptione*; zaś w piątek mszę *de Passione Domini cum collecta pro peccatis* „Jej Mości” i godzinki te same. Nadto w każdą sobotę po niesporze miała być śpiewana Litania *de Beata Maria Virgine*. Od których godzinek i litanii pleban miał płacić „szkolnym” z ogólnej sumy czynszu po złotych dwadzieścia na rok. Na rzeczony

⁵⁶ Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 360.

⁵⁷ Stanisław Sobek herbu Brochwicz – syn Stanisława (zm. 1569), kasztelana sudeckiego, następnie sandomierskiego, podskarbiego wielkiego koronnego, starosty małogoskiego, dziedzic Sobkowa. Por. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. VIII, Lipsk 1841, s. 426–427.

⁵⁸ Jakub Zadzik (1582–1642) – biskup chełmiński (od 1624), kanclerz wielki koronny, biskup krakowski w latach 1635–1642.

⁵⁹ Andrzej Zawisza Trzebicki herbu Łabędź (1607–1679) – biskup chełmiński (od 1654) i krakowski (od 1657), podkanclerzy koronny.

⁶⁰ Mikołaj Oraczewski herbu Śreniawa (zm. przed 1683) – syn Stanisława i Anny Podłęskiej, walczył pod Korsuniem (1648), gdzie dostał się do niewoli. K. Niesiecki, *op. cit.*, t. VII, Lipsk 1841, s. 124; D. Kalina, R. Mirowski, *op. cit.*, s. 55–56.

⁶¹ Łowinia – wieś w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowskim, około 36 km na południowy zachód od Chomentowa.

⁶² Requiem – msza święta za zmarłych, msza żałobna.

zapis Katarzyna z Dębian Oraczewska⁶³, wdowa po Mikołaju, aktem w Chęcinach podpisała submisję⁶⁴ d[nia] 5 lutego 1683 r.

Ks. Franciszek Mańkowski. Za jego czasów Adam z Przybyśławic Oraczewski⁶⁵, syn zmarłych Mikołaja i Katarzyny z Dębian, dziedzic na Łowini i gdzie indziej, zabezpieczył na Łowini sumę 2000 zł, o której mówiliśmy wyżej – a to aktem w Chęcinach w piętek nazajutrz Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny [3 VII] 1693 r.

Z jego czasów przechował się dość duży dzwon na dzwonnicy, taki: u spodu herb Rawicz, wyżej z boku św. Franciszek Seraficki, a u góry napis w dwóch wierszach: ora pro nobis. Za posesyey J. M. Xiędza Franciszka Mańkowskiego i za kollacyey J. M. P. S. [k. 8] Antoniego Jasińskiego i małżonki jego Katarzyny z Stradomi, Franciszka Morawickiego. 1694. Pod wierszem w około misterny^c deseń, a niżej Pan Jezus na krzyżu, pod nim Matka Boska i św. Jan⁶⁶.

Ks. Stefan Rossołowski, doktor filozofii. Za mediacją [w]spólnie wysadzonych przyjaciół, to jest ks. Jana Dunicza⁶⁷, plebana korytnickiego i Kazimierza Czarnieckiego, zawarł w Korytnicy d[nia] 30 września 1699 r. z Kazimierzem z Wilczewa Wilczewskim⁶⁸, cześnikiem malborskim, dziedzicem wsi Jawora, przedtem Wola⁶⁹

^c W oryginale błędnie: „misterwy”.

⁶³ Wzmiankowana w: D. Kalina, R. Mirowski, *op. cit.*, s. 56.

⁶⁴ Submisja (daw.) – poddanie się, pisemne przyjęcie pewnych warunków.

⁶⁵ Adam z Przybyśławic Oraczewski – sędzia wielicki i bocheński. Z małżeństwa z Franciszką Roxycką (Rokszycą) pozostawił cztery córki: Helenę (ur. 1696), Zofię Annę (ur. 1697), Annę Marię (ur. 1698) i Marię Joannę (ur. 1700). Był właścicielem Łowini jeszcze w 1715 r. Por. S. Borkiewicz, Z. Linowski, *Monografia historyczna i gospodarcza powiatu jędrzejowskiego*, Kielce 1937, s. 89.

⁶⁶ Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 14. Dzwon ten, o wadze 170 kg, został zarekwirowany przez Niemców 1 XI 1941 r. Por. M. Karkocha, *Dzwony kościelne utracone w czasie II wojny światowej z terenu diecezji kieleckiej. Przyczynek do zagadnienia*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2014, R. XIII, nr 2, s. 107 (tabela); oraz ADK, Akta kurialne ogólne. Sprawozdania o dzwonach kościelnych zabranych przez władze niemieckie 1941–1947, sygn. OD-11/14, k. 27, 42, 127–128.

⁶⁷ Jan Szymon Dunicz – proboszcz w Korytnicy w latach 1686–1724, uprzednio zaś w Młodzawach. O jego działalności na beneficjum korytnickim por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 65–71.

⁶⁸ S. Borkiewicz, Z. Linowski, *op. cit.*, s. 60.

⁶⁹ Jawor (daw. Wola) – wieś w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowskim, około 1,5 km na południowy wschód od Chomentowa.

nazwanej, komplancje⁷⁰ o dziesięcinę tak z folwarku, jak i po gruntach chłopskich, o którą od lat trzech toczył się proces po różnych instancjach.

Podobnie za pośrednictwem komisarzów i uproszonych przyjaciół, jako to: ks. Stanisława Mrocza, kanonika kieleckiego, ks. Macieja Prokopowicza⁷¹, plebana jędrzejowskiego, ks. Jana Strączkowskiego⁷², u św. Michała na zamku dziekana i proboszcza krzcięciskiego, i ks. Jana Michała Maruchowicza⁷³, kanonika bobowskiego i plebana księskiego, na dniu 19 kwietnia 1700 r. na plebanii w Sobkowie⁷⁴ stanęła ugoda między ks. Rossołowskim a Rafałem z Sarbiewa Sarbiewskim, wojewodzie mazowieckim, starostą korytnickim, co do dziesięciny folwarcznej i chłopskiej w Staniowicach. Z jednego ładu, na którym siedziało dwóch kmieci, Maciej Kwas i Jan Kwas, należała się dziesięcina wytyczna do kościoła sobkowskiego i tę tak nadal [k. 8v] zostawiono. Względem zaś folwarcznej z[e] wsi Staniowic, lubo grunt pomieniony *in solo sterili et arenoso* – jednak dla chwały Boskiej i dalszego pokoju swego – starosta korytnicki submitował⁷⁵ się płacić za takową plebanom chomentowskim 100 zł rocznie.

Za czasów jego Mikołaj z Przybysławic Oraczewski, dziedzic Sielc⁷⁶ i Wolicy, zapisał [w] 1713 r. 1000 zł dla kościoła w Chomentowie z obligacją odprawiania co piątek mszy św. za dusze zmarłych.

Ks. Adam de Sranwik^d Kreczyk, kustosz katedralny pilteński^e, kanonik inflancki, sekretarz królewski, proboszcz w Tczycy⁷⁷

^d W podstawie poprawione inną ręką na „Stanwik”.

^e Winno być „pilecki”

⁷⁰ Komplancja (daw.) – ugoda, układ pojednawczy kończący spór lub proces.

⁷¹ Maciej Stanisław Prokopowicz – pleban i dziekan jędrzejowski. Jako pleban odnotowany został po raz pierwszy w 1700 r., jako dziekan w 1705 r. Por. W. Kowalski, D. Olszewski, *Parafia Trójcy Świętej w Jędrzejowie na tle dekanatu. Zarys dziejów*, Kielce 2003, s. 222.

⁷² Jan Zygmunt Strączkowski – pleban w Korytnicy od 1670 r., kanonik kolegiaty pw. św. Michała w Krakowie. Por. J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 99.

⁷³ Jan Michał Maruchowicz – doktor obojga praw, wieloletni proboszcz w Książu Małym. O jego działalności na tym beneficjum por. J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 94–95.

⁷⁴ Sobków – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowskim, na lewym brzegu Nidy, około 6 km na północny zachód od Chomentowa.

⁷⁵ Submitować – tu: oferować.

⁷⁶ Sielc – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. jędrzejowskim, około 43 km na południowy zachód od Chomentowa.

⁷⁷ Tczycza – wieś położona w obecnym woj. małopolskim, w pow. miechowskim, w gminie Charsznica.

i Chomentowie. Jemu i jego następcom na probostwie chomentowskim panna Konstancja z Morawicy Morawicka, córka niegdyś Michała z Morawicy i Heleny z Winiarskich, *senio confecta*, aktem w Chęcinach w poniedziałek po niedzieli *Exaudi*⁷⁸ [12 V] 1720 r., w asystencji Krzysztofa Morawickiego, brata swego stryjecznego, zapisała na Drochowcie 1000 zł z rocznym czynszem 70 zł, z warunkiem odprawiania jednej mszy w tygodniu za jej duszę.

Ks. Walenty Ciszczanowski. Postarał się o aprobatę urzędową w Chęcinach [w] 1722 r. zapisu zrobionego przez Konstancję z Morawicy Morawicką.

Na dniu 4 września 1726 r. w Wiślicy zawarł kompozycję⁷⁹ z Janem Kantym i Michałem z Przybysławic Oraczewskim⁸⁰, braćmi rodzonymi, dziedzicami połowy [k. 9] Łowini, co do sumy 2000 zł, przeniesionej z Chomentowa na Łowinią. Pomienieni braci byli do tego obowiązani *vigore decreti compromissionalis* z d[nia] 28 października 1691 r. w Lublinie.

W roku 1727 wiódł prawo z[e] Stanisławem Rupniewskim, kasztelanem konarowskim, starostą szydlowskim, dymidowskim, wdowcem po Krystynie z Obic Jawornickiej, dziedziczce Morawicy, Woli Morawickiej⁸¹ i Obic⁸², dożywotnim posiadaczem tychże dóbr i egzekutorem testamentu o oddanie 500 zł, zapisanych na reperację kościoła chomentowskiego testamentem przez Marcjanę z Morawicy, wdowę po Piotrze Morsztynie, d[nia] 10 grudnia 1719 r. w Chomentowie zrobionym. Musiała też ta nabożna matrona porobić jakieś legata na szpital kielecki i dla kaznodziei bodzentyńskiego, gdyż jednocześnie z ks. Ciszczanowskim ks. Karaś, proboszcz szpitalny kielecki i ks. Chrzanowski, kaznodzieja bodzentyński, pozywali tegoż Rupniewskiego o niewypłacenie zatrzymanych czynszów.

Antoni Żwan. Przeniósł się na probostwo do Stopnicy⁸³ i został oficjałem wiślickim.

⁷⁸ *Exaudi* (łac.) – szósta niedziela po Wielkanocy.

⁷⁹ Kompozycja – tu: umowa.

⁸⁰ Por. S. Borkiewicz, Z. Linowski, *op. cit.*, s. 89.

⁸¹ Wola Morawicka – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. kieleckim, w gminie Morawica, granicząca z Morawicą.

⁸² Obice – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. kieleckim, w gminie Morawica, około 5 km na zachód od Chomentowa.

⁸³ Stopnica – miasto położone w obecnym woj. świętokrzyskim, w pow. buskim, siedziba gminy.

Tak o nim mówi ks. Karol Drażewski przy przekazaniu w r[oku] 1773 kościołowi chomentowskiemu ornatu białego z materii francuskiej z koronką szychową, darowanemu mu *ad personam* przez ks. Żwana. [k. 9v]

Ks. Wojciech Antoni Zawada, wyświęcony na kapłana d[nia] 12 lipca 1739 r. przez Jana Aleksandra Lipskiego⁸⁴, kardynała, biskupa krakowskiego, instytuował⁸⁵ się na plebana chomentowskiego d[nia] 10 października tegoż roku.

Miał proces w Nuncjaturze Apostolskiej z Zygmuntem Oraczewskim⁸⁶, kanonikiem kieleckim i u św. Michała na zamku krakowskim, proboszczem w Chełmie, z powodu, że ks. Oraczewski chciał zabrać dziesięcinę z Jawora, jakoby należąca do prebendy brzechowskiej w kolegiacie kieleckiej⁸⁷. Nuncjatura dekretem z d[nia] 28 marca 1746 r. przysądziła dziesięcinę kościołowi chomentowskiemu z zachowaniem wyroku z r[oku] 1698, to jest, że co trzeci rok ma takową zabierać pleban z Korytnicy. Lecz od wyroku Nuncjatury apelował ks. Oraczewski do Rzymu i prawdopodobnie wygrał sprawę, gdyż w wizycie z r[oku] 1748 powiedziano, że dziesięcinę z[e] wsi parafialnych zabierają: kościół w Sobkowie z dwóch pól kmiecych w Staniowicach, kanonik kielecki *fundi* Brzechów z gruntów włościańskich i dziekan Wszystkich Świętych w Krakowie z gruntów dworskich obojga Lipy i wreszcie pleban korytnicki.

W r[oku] 1748 dnia 26 stycznia wizytował parafię Józef Błęszyński, kanonik krakowski i sandomierski. W wizycie czytamy, że ostatnia wizyta miała miejsce d[nia] 25 czerwca 1711 r., przez Wacława Przyppkowskiego, proboszcza i oficjała wiślickiego

⁸⁴ Jan Aleksander Lipski herbu Grabie (1690–1746) – kardynał, biskup łucki (1732) i krakowski (1732–1746), książę siewierski (1732–1746). Zasłynął jako mecenas sztuki. Na jego polecenie dokonano barokizacji wnętrza katedry wawelskiej i restauracji zamku królewskiego.

⁸⁵ Instytuować – wprowadzać na urząd kościelny.

⁸⁶ Zygmunt z Przybysławic Oraczewski (1700–1770) – kanonik kielecki, kamieniecki, kolegiaty św. Michała na zamku królewskim, kustosz i oficjał kurzelowski oraz oficjał radomszczański. W latach 1734–1770 pełnił funkcję proboszcza w Chełmie. Pochowany został w tamtejszym kościele. Por. T.A. Nowak, *Ks. Leopold Paszowski i jego „Rocznik Kościoła w Chełmie” od roku 1876*, „Zeszyty Wiejskie” 2010, nr 15, s. 226, przyp. 29.

⁸⁷ Więcej na ten temat por. L. Poniewozik, *Uposażenie pralatur i kanonii kolegiaty kieleckiej w średniowieczu*, „Studia Muzealno-Historyczne” 2011, t. III, s. 63–67.

do[k. 10]konana, i że Michał Kunicki⁸⁸, biskup sufragan krakowski i opat mogiński, konsekrował chomentowską świątynię d[nia] 4 października 1744 r. Z inwentarza przy tej okoliczności dokładnie i obszernie spisane widzimy, że kościół znajdował się w dobrym stanie i dostatecznie w potrzebne utensylia zaopatrzone. O księdzu plebanie powiedziano chwalebnie, że troskliwy, czynny; że utrzymuje kościół w czystości, niektóre budowle nowe powznosił, a inne wyremontował. Probstwo czyniło dochodu około 600 zł rocznie, z czego pleban płacił wikariuszowi, ks. Antoniemu Tenebalskiemu 150 zł, a organiście 24 zł.

Ks. Karol Drażewski, wiceprepozyt kolegiaty kieleckiej, eksdziekan kijski i wiceregens seminarium kieleckiego.

Za czasów jego w dniu 6 sierpnia 1767 r. spaliła się plebania wraz z aktami, metrykami i biblioteką kościelną.

Inne, ważne w historii kościoła chomentoweskiego, wydarzenie zaszło takie, że Anna z hrabiów Ossolińskich Szaniawska⁸⁹, wdowa po Józefacie Szaniawskim⁹⁰, podstolim koronnym, dziedziczka miasta Sobkowa a dożywotnia pani Chomentowa z synem swoich Felicjanem Konstantym Szaniawskim⁹¹, starostą małopolskim

⁸⁸ Michał Ignacy Kunicki herbu Bońca (1698–1751) – biskup sufragan krakowski w latach 1727–1751, opat komendatoryjny w Mogile (od 1738). Por. W.M. Bartel, *Kunicki Michał Ignacy*, [w:] *PSB*, t. XVI, Wrocław 1971, s. 190–191.

⁸⁹ Anna z Ossolińskich Szaniawska (ok. 1707–1780) – córka Franciszka Maksymiliana i Katarzyny z Miączyńskich, zamężna za Józefatem Konstantym, dziedziczka Sobkowa i Chomentowa. Por. A. Haratym, *Szaniawski Jozafat (Józefat)*, [w:] *PSB*, t. XLVI, Warszawa–Kraków 2009–2010, s. 639–640; J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów...*, s. 17; K. Niesiecki, *op. cit.*, t. VIII, s. 601.

⁹⁰ Józefat Konstanty Szaniawski herbu Junosza (ok. 1694–1739) – mąż poprzedniej, starosta grodowy checiński (od 1721) i niegrodowy małopolski (od 1726), podstoli koronny (od 1729). W zawartym w 1726 r. małżeństwie z Anną miał dwóch synów: Konstantego Felicjana (zm. 1787), późniejszego starostę małopolskiego i Ignacego (zm. 1758), zamordowanego w Nieznanowicach przez dwóch poddanych, oraz cztery córki: Annę (zm. 1788), Franciszkę (zm. 1797), Teresę (zm. 1798) i Marię Józefę. Por. A. Haratym, *op. cit.*, s. 639–640; E. Kosik, *Starostwo niegrodowe małopolskie*, [w:] *W kasztelańskim Małopolszczy. Monografia historyczno-gospodarcza Małopolszczy i okolicy*, red. idem, Kielce 1994, s. 44.

⁹¹ Felicjan Konstanty (Konstanty Felicjan) Szaniawski herbu Junosza (zm. 1787) – syn poprzednich, od 1742 r. starosta niegrodowy małopolski, od 1758 szambelan. Około 1747 r. ożenił się z Anną z domu Scypio del Campio, z którą miał syna Stanisława (zm. 1822), późniejszego starostę małopolskiego. Por. M. Czeppe, *Szaniawska ze Scypionów Anna*, [w:] *PSB*, t. XLVI, s. 609–611.

i wnukiem Stanisławem Szaniawskim⁹², mającymi prawo dziedzictwa do dóbr Widuchowy⁹³, seminarium kieleckiemu na fundusz przez Felicjana Konstantego Szaniawskiego⁹⁴, biskupa krakowskiego [k. 10v] zapisanych – chcąc do tak zbawienego dzieła przyłożyć się i wejść w uczestnictwo mszy św. odprawiać się mających na intencją fundatora Domu Szaniawskich, postarała się o inkorporacją probostwa chomentowskiego do archid diakonii kieleckiej i regensji seminaryjskiej, aby pomnożyć szczupłe uposażenie tychże. Na co Kajetan Ignacy Sołtyk⁹⁵, biskup krakowski, wydał odpowiedni dekret dnia 1 czerwca 1778 r.^{****96}

Tegoż biskupa prosił ks. Drażewski o redukcję mszy św. z powodu, że ze zmianą czasów czynsze znacznie zmniejszone zostały i z trudnością bywają odbierane. Sołtyk w ten sposób przeprowadził redukcję: polecił odprawiać tyle mszy, ile wypadnie z pobieranych czynszów, licząc po dwa złote za każdą mszę, po potrąceniu kosztów procesu i pensji organistów z kwocie 20 zł rocznie.

W roku 1780 dnia 24 lipca po przeprowadzeniu procesu ułożył się ks. Drażewski z Felicjanem Konstantym Szaniawskim, podkomorzym JKM, starostą małogoskim, kawalerem Orderu Opatrzności Bożej, dóbr wsi Chomentowa dziedzicem, o zamianę dziesięciny snopowej dworskiej na pieniężną w sumie 100 zł rocznie, przy czym go z kondemnaty względem teje dziesięciny skwitował.

**** Od tego czasu przez 50 lat z okładem każdorazowy archidiacon kielecki był zarazem proboszczem chomentowskim, utrzymując wikariusza dla spełniania obowiązków parafialnych.

⁹² Stanisław Szaniawski herbu Junosza (ok. 1750–1822) – syn poprzedniego, krajczy koronny od 1780 r., starosta niegrodowy małogoski w latach 1789?–1808. Był żonaty z Anną z Kluczewskich, z którą się rozwiódł. Małżeństwo było bezdzietne. Por. A. Danilczyk, *Szaniawski Stanisław*, [w:] *PSB*, t. XLVII, Warszawa–Kraków 2010–2011, s. 26–28; E. Kosik, *op. cit.*, s. 44.

⁹³ Widuchowa – wieś położona w obecnym woj. świętokrzyskim, w powiecie buskim, około 35 km na południowych zachód od Chomentowa.

⁹⁴ Konstanty Felicjan Szaniawski herbu Junosza (1668–1732) – biskup krakowski w latach 1720–1732. W trosce o poziom wykształcenia duchowieństwa założył i uposażył Wyższe Seminarium Duchowne w Kiecach (1726) oraz seminarium w Krakowie na Stradamiu (1732), rozbudował też seminarium zamkowe. Por. Red., *Szaniawski Konstanty Felicjan*, [w:] *PSB*, t. XLVII, s. 19–26.

⁹⁵ Kajetan Ignacy Sołtyk (1715–1788) – koadiutor i biskup kijowski (1749–1758), następnie biskup krakowski (1759–1788). Por. M. Czeppe, *Sołtyk Kajetan Ignacy*, [w:] *PSB*, t. XL, Warszawa–Kraków 2000–2001, s. 386–404.

⁹⁶ Kopia tego dokument przechowywana jest w ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, k. 55–57v.

Kiedy i gdzie zakończył doczesny żywot – nie wiadomo piszącemu niniejsze. W szeregu proboszczów [k. 12]^f chomentowskich jemu należy się zupełnie słusznie najzaszczytniejsze wspomnienie. Wiele czasu i miejsca zajęłoby wyliczenie, co ten wiekopomnej pamięci kapłan działał tak dla kościoła, jak i pod względem ekonomiczno-gospodarczym. Trzeba by przepisywać wszystko z *Liber actorum* od r[oku] 1762 do 1798 r. włącznie. Miał bowiem tę błogą naturę, że zapisywał każdy szczegół, co tylko czy w kościele, czy w budynkach plebańskich, czy w polu zrobiono. Parafianie, widząc jego gorliwość i pracę koło upiększenia domu Bożego, przyczyniali się też ofiarami różnymi. Tak np. [w] 1770 r. przybyło antepedium^g nowe, na którym wyszyto złotym galonkiem imię Maria od pp. Wesołowskich, dzierżawców Drochowa. W r[oku] 1773 przybył ornat czerwony z galonkiem pięknym, białym, szychowym, od p. Wesołowskiej, dzierżawczyni Drochowa. W r[oku] 1783 przybył ornat czerwony, groditerowy, z rekwizytami, na nim haftowane insygnia *Passionis Christi*, ofiarowany od JW Anny Szaniawskiej, krajczyni wielkokoronnej. Wiele zawdzięczał Jakubowi Nalepińskiemu, dzierżawcy probostwa. Tak o nim napisał pod rokiem 1755: „Trzymając razem Lipę, Jawor i Karsy, pańszczyznę i dozorem swoim wiele zrobił bez wyciągania za to nagrody. Za co, niech w tym wspomnieniu odbiera tę wdzięczność, że którego mnie Pan Bóg nadarzył i jakiego, niech następcom moim podobnego dostarcza dzierżawcę i gospodarza”.

Sebastian Grzybowski, archidiakon kie[k. 12v]lecki, rok niecały trzymał probostwo, umierając d[nia] 9 stycznia 1800 r.

Jan Łoźmiński^{****}, archidiakon kielecki, 1800–1807. Z kongregacji księży zwanych komunistami⁹⁷ (*Encykl[lopedia] k[ościel]na*, t. X, s. 575). Na wzór ks. Drażowskiego notował w *Liber actorum*,

**** *Vide Elenchum Cleri pro an. 1802.*

^f Omyłka w numeracji kart, winno być: k. 11. Uwaga ta tyczy się również kolejnych kart.

^g W podstawie: „antypedium”.

⁹⁷ Księża komuniści, bartolomici, właściwie Zgromadzenie Kleryckie Księży Życia Wspólnego (łac. *Institutum Clericorum Saecularium in Communi Viventium*) – katolickie męskie zgromadzenie zakonne założone w 1640 r. w Bawarii, zatwierdzone przez papieża Innocentego XI w 1680 r. Niedługo potem dotarli do Rzeczypospolitej, sprowadzeni przez królową Marysienkę. Swoją pierwszy dom założyli w Górze Kalwarii.

co dla dobra kościoła zrobił. I tak w r[oku] 1801 przystawił do czeladnej izby spiżarnię z drzewa dobrego tartego, od czego zapłacił cieśli złp 36.

W r[oku] 1802 wyreperował dwa ornaty żałobne, od czego zapłacił 47 złp i 15 gr.

Zamienił kociołek stary pogięty do święconej wody na nowy, piękną robotą, do czego dopłacił 15 złp.

Sprawił sukno granatowe na gradusy wielkiego ołtarza, z krawcem kosztowało 68 złp i 5 gr.

Kupił relikwiarz mosiężny w części pozłacany, w części posrebrzany, w formę słońca, w nim relikwia św. Jana Kantego. Kosztował 234 złp.

Na tych szczegółach kończy się wiadomość o nim.

Józef Czekajewicz w latach 1808–1813^{*****}, archidiakon kielecki, rektor seminarium i szkół, komisarz biskupi i radca Konsystorza. Także z kongregacji księży komunistów pochodził.

Ks. Franciszek Wieliczka^{*****}, archidiakon kielecki, rektor seminarium i szkół w latach [k. 13] 1814–1819. Nie umiem na pewno powiedzieć, czy ten sam, czy też inny ks. Franciszek Wieliczka zmarł jako proboszcz w Koziegłówkach d[nia] 20 kwietnia 1825 r. w wieku 64 lat.

Ks. Bernard Idzi Bzinkowski^{*****}, S.T.D., z tablicy pamiątkowej, znajdującej się w kościółku seminaryjnym św. Trójcy w Kielcach, dowiadujemy się, jakie piastował godności i urzędy. Dlatego zamieszczamy w całości napis na niej.

D. O. M.

Bernardo Aegidio Bzinkowski S. T. D. Seminarii Episcopalis Kielcensis, imprimis Proffessori, postae Regenti ac Insignis Collegiatae Praelato Archidiacono – Praeposito in Piekoszów, Judici Pacis Districtus Kielcensis etc. etc. Virgo optime de Ecclesia Patriaque merito, 66 annos nato, die 14 Julii 1833 an. in Piekoszów renato et sepulto. Sylvester Grzybowski Can. Cath. Cracovien. Avunculo carissimo moestus posuit⁹⁸.

^{*****} Vide Elenchum pro an[no] 1809.

^{*****} Idem pro an[no] 1818.

^{*****} Vide Ordo Div[ini] Officii et Elenchus Cleri pro an[no] 1821, 1824.

⁹⁸ Por. J. Wiśniewski, *Historyczny opis...*, s. 19.

Tomasz Świątkowski, d[okto]r ś[więtej] t[eologii], kanonik kolegiaty kieleckiej. Jeszcze za życia poprzedniego plebana trzymał Chomentów, jako regens seminarium kieleckiego. Po zamianie erekcji w kolegiacie i zmniejszeniu dochodów, po zamianie dziesięcin chomentowskiego beneficjum, zrezygnował z tegoż probostwa d[nia] 13 września 1833 r. Franiszek Zglenicki⁹⁹, biskup sufragan, wikariusz apostolski i administrator [k. 13v] w d[niu] 9 września 1836 r. dla dobra kościoła i parafii w Chomentowie odłączył na zawsze toż beneficjum od regensji – i aby przez oddzielnego beneficjata posiadane być mogło, prawo prezentowania Feliksowi Tymienieckiemu¹⁰⁰ i następnym miejscowych dóbr dziedzicom na zawsze, jak dawniej służyło, przyznał. W tymże roku wziął ks. Świątkowski probostwo w Małogoszczu¹⁰¹.

Wincenty Hantulski¹⁰².

Maciej Fiok od 1840–1860 r.¹⁰³

⁹⁹ Franiszek Zglenicki (1767–1841) – sufragan krakowski w latach 1824–1841, administrator apostolski części diecezji krakowskiej w zaborze austriackim i wikariusz apostolski w części diecezji położonej w Królestwie Polskim z siedzibą w Kielcach od 1825 r.

¹⁰⁰ Feliks Tymieniecki herbu Zaremba (1802–1856) – syn Piotra (zm. 1830) i Julianny z Korulskich (zm. 1822), dziedzic Chomentowa, pochowany na warszawskich Powązkach. Informacje biograficzne, por. nekrolog zamieszczony na pierwszej stronie „Kuriera Warszawskiego” 1858, nr 296.

¹⁰¹ Ks. T. Świątkowski (1786–1855) zarządzał beneficjum małogoskim do swej śmierci w dniu 28 VIII 1855 r. Pochowano go na cmentarzu grzebalnym w Małogoszczu na wzgórzu Babinek. Informacje biograficzne por. ADK, Akta konsystorskie ogólne. Życiorysy kapłanów 1835, sygn. OP-X/4b, k. 206–206v; *ibidem*, Akta konsystorskie. *Status cleri* 1847–1929, sygn. OP-X/13, k. 1012–1013. O działalności tego kapłana na parafii małogoskiej por. J. Wiśniewski, *Historyczny opis...*, s. 272–273 (tu jednak mylna data narodzin – rok 1785). Treść inskrypcji nagrobnej: *ibidem*, s. 138 (z błędną datą zgonu – 1856).

¹⁰² Wincenty Hantulski (1810–1851) – święcenia kapłańskie otrzymał w 1834 r. Był najpierw wikarym w parafii Irządze, a następnie administratorem w Bolminie (1836–1837). Dnia 5 VI 1837 r. został powołany na administratora kościoła w Chomentowie, a 7 XII 1838 r. instytułowany na tamtejszego plebana. W roku następnym przeniósł się do Mokrska, gdzie był najpierw administratorem, a następnie proboszczem (od 1840). Zmarł 13 IV 1851 r. Por. ADK, Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/3, k. 74; Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835, sygn. OP-X/4a, k. 69; oraz Akta konsystorskie. *Status cleri* 1847–1929, sygn. OP-X/13, s. 396–397. Prezenta na beneficjum chomentowskie z 8/20 X 1836 r. wraz z *Curriculum vitae* i kanoniczną instalacją przechowywana jest w ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, k. 93 i 98, 99–99v.

¹⁰³ Maciej Fiok (1799–1871) – w 1816 r. wstąpił do zakonu cystersów w Jędrzejowie, a od 1820 r. był alumnem Seminarium Duchownego w Kielcach.

Józef Moszyński¹⁰⁴ zmurował bramę wchodową na cmentarz razem z dzwonnica, dość dowcipnie obmyślona.

Józef Leśniowski¹⁰⁵. Przeniósł się do Brzegów.

Teofil Piotrkiewicz od 1865 r. I on „wystał” do Brzegów¹⁰⁶.

Jan Klimas od r[oku] 1877¹⁰⁷. Swoim staraniem, gorliwością dokonał, że obmurowano cmentarz grzebalny. Sprawiono nowy organ o siedmiu rejestrach. Pobudował nowy dom plebański. [k. 14]

Tomasz Walawski¹⁰⁸. Walczył z pijaństwem, rozwielniożnionym¹⁰⁹ w parafii, i padł ofiarą zemsty. Spalono mu całą krescencję

Po otrzymaniu święceń kapłańskich (1823) przez dwa lata był wikarym w parafii Sokolina, potem zaś proboszczem w Kossowie (1825–1840). Dnia 27 XI 1840 r. otrzymał beneficjum w Chomentowie, którym zarządzał do roku 1860. W latach 1861–1871 pełnił funkcję proboszcza w Krzyżanowie. Por. ADK, Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835, sygn. OP-X/4a, k. 41 oraz Akta konsystorskie. *Status cleri* 1847–1929, sygn. OP-X/13, s. 202–203. Prezenta ks. Fioka na wakujące probostwo w Kossowie z 15 VI 1826 r. i na probostwo w Chomentowie z 1 VI 1840 r., jak również kanoniczna instalacja na to ostatnie beneficjum, por. ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, k. 124–125, 130–130v, 132.

¹⁰⁴ Józef Moszyński (1834–1893) – absolwent Seminarium Duchownego w Kielcach, święcenia kapłańskie otrzymał w 1857 r. Był wikarym w Bodzentynie, Szańcu i Kijach. W latach 1861–1864 administrował parafią Chomentów, a następnie przez rok był tam wikarym. W 1865 r. przeszedł na parafię Chmielnik, gdzie pełnił posługę jako wikariusz. Od roku 1871 był demerytem w klasztorze oo. reformatów w Pińczowie. Por. ADK, Akta konsystorskie. *Status cleri* 1847–1929, sygn. OP-X/13, s. 714–715.

¹⁰⁵ Józef Leśniowski (1834–1892) – święcenia kapłańskie otrzymał w 1857 r. Początkowo był wikarym, a następnie administratorem kościoła parafialnego w Książu Wielkim. Dnia 17 II 1864 r. został rządcą parafii Chomentów. W następnym roku przeniósł się do parafii Brzegi, gdzie sprawował posługę duszpasterską do roku 1877. Administrował potem parafią Kromolów, a od 1889 r. parafią Rokitno. Por. ADK, Akta konsystorskie. *Status cleri* 1847–1929, sygn. OP-X/13, s. 606–607. Por. też Protokół oddania w administrację kościoła i beneficjum w Chomentowie ks. Józefowi Leśniewskiemu, 4/16 III 1864, ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1b, k. 77–78v.

¹⁰⁶ Por. Protokół oddania w administrację beneficjum we wsi Chomentowie ks. Teofilowi Piotrkiewiczowi, 4/16 IX 1865, ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1b, k. 85–86v.

¹⁰⁷ Por. Prezenta na wakujące probostwo w Chomentowie dla ks. J. Klimasa, Kielce 4/16 X 1877, *ibidem*, k. 88 oraz Protokół oddania w administrację beneficjum w Chomentowie ks. Janowi Klimasowi, 17/29 X 1877, *ibidem*, k. 88, 89–90v. Ks. Klimas pełnił funkcję administratora parafii Chomentów do sierpnia 1883 r.

¹⁰⁸ Jak wynika z akt parafialnych, ks. Tomasz Walawski administrował parafią Chomentów od 2 IX 1883 do 11 V 1885 r. Por. *ibidem*, k. 122–123, 138–139v.

¹⁰⁹ Rozwielniożniony – o zjawiskach negatywnych: wszechobecny, rozpanoszony.

wraz z budynkami plebańskimi, a w końcu poszedł do klasztoru pińczowskiego.

Karol Rogalski¹¹⁰. Krzewił wśród swoich parafiach nabożeństwo do Matki Boskiej. Przy Jej pomocy zdołał pomalować cały kościół wewnątrz i odnowić wszystkie ołtarze. W roku 1885 a dnia 26 sierpnia przybył z wizytą pasterską Najdostojniejszy Pasterz Diecezji ks. biskup Kuliński¹¹¹. Po odbytym ingresie, przy licznych zjeździe duchowieństwa, wezwany został tenże Pasterz do Kielc na przyjęcie Najjaśniejszego^h Pana Aleksandra III¹¹², wracającego ze zjazdu monarchów w Kromieryżu¹¹³. Wróciwszy z Kielc, dokończył rozpoczętej wizyty.

Stanisław Białas¹¹⁴. *Ignoti mulla capido* gdzieś tam powiedział. Rozumiejąc, że przyczyną różnych występków i obojętności dla Kościoła jest nieznanomość katechizmu wśród parafian, jął się wykładu katechizmu zamiast kazań. Żeby jakoś ludziom przetrzeć oczy, żeby się dowiedzieli, co też dzieje się poza granicami parafii, regularnie w każdą niedzielę i święto czytywał im i jeszcze czyta

^h W podstawie poprawione inną ręką na: „Najciemniejszego”.

¹¹⁰ Ks. Karol Rogalski zarządzał parafią Chomentów do roku 1889, po czym został przeniesiony do Słupii. Por. ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1b, k. 155–167, 173.

¹¹¹ Tomasz Teofil Kuliński (1823–1907) – biskup diecezji kieleckiej w latach 1883–1907. Por. M. Życzewski, *Kuliński Tomasz Teofil (1823–1907)*, [w:] *PSB*, t. XVI, s. 160; J. Szczepański, *Sylwetki biskupów kieleckich*, [w:] *Pamiętnik Świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej*, red. L. Kaczanowski *et al.*, Kielce 1991, s. 333–336; D. Wojciechowski, *Działalność duszpasterska biskupa kieleckiego Tomasza Kulińskiego (1870–1907)*, „*Nasza Przeszłość*” 1982, t. LVII, s. 9–44.

¹¹² Aleksander III Romanow (1845–1894) – cesarz Rosji, król Polski i wielki książę Finlandii w latach 1881–1894.

¹¹³ Kromieryż – miasto w Czechach, na Morawach.

¹¹⁴ Ks. S. Białas otrzymał nominację na stanowisko administratora parafii chomentowskiej 30 XI 1889 r. Uroczyste wprowadzenie na nowe beneficjum nastąpiło 4 II 1890 r. Por. Dziekan dekanatu jędrzejowskiego do Prześwietnego Konsystorza Diecezji Kieleckiej, Jędrzejów 1/13 II 1890, ADK, Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1b, k. 170; Protokół oddania akt stanu cywilnego parafii Chomentów nowo mianowanemu administratorowi tej parafii ks. Stanisławowi Białasowi, Chomentów 4 II 1890, *ibidem*, k. 171; oraz Protokół z wprowadzenia ks. Białasa na urząd, *ibidem*, k. 173. Był proboszczem w Chomentowie do maja 1923 r., zmarł w lutym 1929 r. w Domu Księży Emerytów w Kielcach. Po nim parafią zarządzał ks. Aleksander Nowak. Por. Protokół odbioru i zdania parafii Chomentów, 16 V 1923, *ibidem*, k. 190–190v; *Zmiany w duchowieństwie*, „*Kielecki Przegląd Diecezjalny*” 1929, z. 3, s. 83.

odpowiednie artykuły z „Zorzy” i „Gazety Świątecznej” przed nie-
szporami. Czego uczył słowy, sam spełniał [k. 14v] w uczynkach.
Na każdym np. kawałeczku ziemi leżącym bez użytku około budyn-
ków plebańskich sadił różną drzewinę, a w ogrodzie szczepy.
Znikły lasy niegdyś wielkie tutaj, niech to rośnie, może przyda się
kiedyś, powtarzając. W skutek tej ciągłej mrówczej pracy przyby-
ło kilka aparatów do zakrystii wcale pięknych. Dano dach nowy
na kościele. Oszalowano nowymi tarcicami kościoł. A w roku bie-
żącym (1899) to dokazał prawdziwego cudu świata, bo oprowadził
murem na wapnie cały ogród i podwórze plebańskie. Ile tysięcy
łokciⁱ tego muru stanęło, na razie nie umiem odpowiedzieć.
Z robotą około kościoła, ze składką na ten cel, to jeszcze jakoś to
idzie. Ale z płotami, ogrodzeniem, to twardy orzech powszechnie do
zgryzienia. A on tego dokonał, mimo swego małego wzrostu. Dali
parafianie składkę na kupno wapna i zapłacenie murarzów; a sami
dostarczali kamienia, piasku i dając ręczną pomoc. A tylko 1523
jest ich wszystkich w parafii i to w dodatku jeszcze biedni. Cześć
im za to! Sprawdzają się słowa śp. ks. Flor[jana] Majewskiego¹¹⁵,
nieraz nam w seminarium *ex re* tego małego wzrostu powtarzane:
humanissimi, ... Pan Bóg nie mierzy ludzi na łokcie. W małym ciele
może być wielka dusza. Inaczej powtarzał ks. Józef Sadowski¹¹⁶,
kanonik kielecki, niegdyś proboszcz małogoski, któremu także Pan
Bóg poskąpił wzrostu. Komuś żartującemu z niego z tego powodu,
odpowiedział: [k. 15]

Nie mierz człowieka w korzec ani gardzi człkiem,
Mały jak i ty jest karmiony mlekiem.
Cóż po dużej stodole, kiedy w środku pusta?
Bardzo mały, kto wzrostem albo słowy chlusta...¹¹⁷

ⁱ⁻¹ W podstawie dopisane nad wierszem.

¹¹⁵ Florian Majewski (1835–1875) – kanonik honorowy kolegiaty kieleckiej, profesor seminarium i regens kancelarii Konsystorza Generalnego w Kielcach, autor prac o tematyce religijnej.

¹¹⁶ Józef Odyło Sadowski herbu Nałęcz (1750–1835) – proboszcz w Małogoszczu w latach 1809–1835, kanonik honorowy kolegiaty kieleckiej od 1828 r. Informacje biograficzne, por. J. Wiśniewski, *Historyczny opis...*, s. 266–272 oraz ADK, Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/3, k. 17, 18, 24.

¹¹⁷ Por. J. Wiśniewski, *Historyczny opis...*, s. 269.

Bibliografia / Bibliography

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Diecezjalne w Kielcach [ADK]

- Akta konsystorskie ogólne. Życiorysy kapłanów 1835, sygn. OP-X/4b
Akta konsystorskie parafii Chomentów 1815–1938, sygn. PC-8/1a, b
Akta konsystorskie. Opis kościołów dekanatu jędrzejowskiego 1884–1898, sygn. OD-8/3
Akta konsystorskie. *Status cleri* 1847–1929, sygn. OP-X/13
Akta kurialne ogólne. Sprawozdania o dzwonach kościelnych zabranych przez władze niemieckie 1941–1947, sygn. OD-11/14
Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835, sygn. OP-X/4a
Akta kurialne ogólne. Życiorysy kapłanów 1835–1840, sygn. OP-X/3
Akta parafii Chomentów (projekty) 1979, 2004, 2005, sygn. PC-8/4
Akta personalne ks. Stefana Stuczniaka 1873–1930, sygn. XS-54

PRASA

- „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 1929.
„Kurier Warszawski” 1858.

OPRACOWANIA

- Adamczyk A., Wróbel T., *Kościół drewniany w województwie świętokrzyskim / Woodem Churches in the Świętokrzyskie Province*, Kielce 2010.
Bartel W.M., *Kunicki Michał Ignacy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XVI, Wrocław 1971, s. 190–191.
Bieniarzówna J., *Oborski Mikołaj*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 449–450.
Boniecki A., *Herbarz polski*, t. I, Warszawa 1899.
Boniecki A., *Herbarz polski*, t. VII, Warszawa 1904.
Boniecki A., Reiski A., *Herbarz polski*, t. XVI, Warszawa 1913.
Borkiewicz S., Linowski Z., *Monografia historyczna i gospodarcza powiatu jędrzejowskiego*, Kielce 1937.
Bukowski J., *Dzieje reformacji w Polsce od wejścia jej do Polski aż do jej upadku*, t. I (*Początki i terytorialne rozprzestrzenienie się reformacji*), Kraków 1883.
Czepe M., *Sołtyk Kajetan Ignacy*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XL, Warszawa–Kraków 2000–2001, s. 386–404.
Czepe M., *Szaniawska ze Scypionów Anna*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XLVI, Warszawa–Kraków 2009–2010, s. 609–611.
Danilczyk A., *Szaniawski Stanisław*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XLVII, Warszawa–Kraków 2010–2011, s. 26–28.

- Forstern D. OSB, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, Warszawa 1990.
- Haratym A., *Szaniawski Jozafat (Józefat)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XLVI, Warszawa–Kraków 2009–2010, s. 639–640.
- Ihnatowicz I., *Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początku XX wieku*, „*Studia Źródłoznawcze*” 1962, t. VII, s. 99–124.
- Impelluso L., *Natura i jej symbole. Rośliny i zwierzęta*, Warszawa 2006.
- Kalina D., Mirowski R., *Sobków i okolice*, Kielce–Sobków 2009, s. 54.
- Karkocha M., *Dzwony kościelne utracone w czasie II wojny światowej z terenu diecezji kieleckiej. Przyczynek do zagadnienia*, „*Przegląd Nauk Historycznych*” 2014, R. XIII, nr 2, s. 93–117. <https://doi.org/10.18778/1644-857X.13.02.05>
- Karkocha M., *Kościół parafialny w Węgleszynie w świetle relacji z końca XIX stulecia*, „*Przegląd Nauk Historycznych*” 2020, R. XIX, nr 1, s. 241–261. <https://doi.org/10.18778/1644-857X.19.01.10>
- Karkocha M., *Opis kościoła parafialnego w Brzegach z 1884 roku*, „*Almanach Historyczny*” 2021, t. XXIII, z. 1, s. 441–455. <https://doi.org/10.25951/4417>
- Karkocha M., *Parafia Rembieszyce 1438–2012. Studium z dziejów społeczności lokalnej*, Łódź 2013. <https://doi.org/10.18778/7969-127-2>
- Karkocha M., *Relacja na temat kościoła parafialnego w Nawarzycach i nieistniejącej świątyni w Lubczy z roku 1898*, „*Przegląd Nauk Historycznych*” 2021, R. XX, nr 2, s. 231–261. <https://doi.org/10.18778/1644-857X.20.02.09>
- Karkocha M., *Rządcy parafii Nawarzyce w XVI–XIX stuleciu*, „*Przegląd Nauk Historycznych*” 2022, R. XXI, nr 2, s. 281–315. <https://doi.org/10.18778/1644-857X.21.02.09>
- Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. III (Województwo kieleckie), red. J.Z. Łoziński, B. Wolff, z. 3 (Powiat jędrzejowski), oprac. T. Przyppkowski, Warszawa 1957.
- Kosik E., *Starostwo niegrodowe małogoskie*, [w:] *W kasztelańskim Małogoszczu. Monografia historyczno-gospodarcza Małogoszcza i okolicy*, red. E. Kosik, Kielce 1994, s. 33–45.
- Kowalski W., Olszewski D., *Parafia Trójcy Świętej w Jędrzejowie na tle dekanatu. Zarys dziejów*, Kielce 2003.
- Kracik J., *Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII–XVIII wieku*, „*Nasza Przeszłość*” 1984, t. LXI, s. 111–147. <https://doi.org/10.52204/np.1984.61.111-147>
- Matuszek A., *Grot (Grotowic) Jan*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. IX, Wrocław–Kraków–Warszawa 1960, s. 15–18.
- Mirowski R., *Drewniane kościoły i dzwonnice ziemi świętokrzyskiej*, Kielce 2002.
- Mirowski R., *Świętokrzyski album*, cz. 2, Kielce 2000.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*, t. VII–VIII, Lipsk 1841.
- Nowak T.A., *Ks. Leopold Paszowski i jego „Rocznik Kościoła w Chelmie” od roku 1876*, „*Zeszyty Wiejskie*” 2010, nr 15, s. 219–232.
- Poniewozik L., *Uposażenie prałatur i kanonii kolegiaty kieleckiej w średniowieczu*, „*Studia Muzealno-Historyczne*” 2011, t. III, s. 53–85.

- Red., Szaniawski Konstanty Felicjan, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XLVII, Warszawa–Kraków 2010–2011, s. 19–26.
- Stuczeń S., *Parafia małogoska i jej ostatni proboszcz ś. p. ks. prałat ks. Nestor Bieroński*, „Przegląd Katolicki” 1889, R. XXVII, nr 19, s. 296–297; nr 21, s. 328–330; nr 22, s. 345–346.
- Szczepański J., *Sylwetki biskupów kieleckich*, [w:] *Pamiętnik Świętokrzyski. Studia z dziejów kultury chrześcijańskiej*, red. L. Kaczanowski et al., Kielce 1991, s. 333–336.
- Urban W., *Kazimirski (Kazimierski) Krzysztof*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XII, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966, s. 292–293.
- Wiśniewski J., *Dekanat miechowski*, Radom 1917.
- Wiśniewski J., *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w Jędrzejowskiem*, Marjówka 1930 (reprint: Kielce 2000).
- Wojciechowski D., *Działalność duszpasterska biskupa kieleckiego Tomasza Kulińskiego (1870–1907)*, „Nasza Przeszłość” 1982, t. LVII, s. 9–44. <https://doi.org/10.52204/np.1982.57.9-44>
- Żywczak D., *Biskup krakowski Jan Grotowic (ok. 1260–1347)*, Kraków 2022 [rozwprawa doktorska napisana na Wydziale Historii i Dziedzictwa Kulturowego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie].
- Żywczyński M., *Kuliński Tomasz Teofil (1823–1907)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. XVI, Wrocław 1971, s. 160.

NETOGRAFIA

- Dobrowolska K., *Jak mały Chomentów wybudował kościół*, „Niedziela” 2012, nr 48, s. 1, 4, <https://www.niedziela.pl/artukul/103102/nd/Jak-maly-Chomentow-wybudowal-kosciol> (dostęp: 15 VIII 2024).
-

NOTKA O AUTORCE

Dr hab. Małgorzata Karkocha, prof. UŁ – historyk i historyk sztuki, profesor w Katedrze Historii Nowożytnej w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Sekretarz czasopisma „Przegląd Nauk Historycznych” i serii wydawniczej „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Historica”. Członek Rady Naukowej ukraińskiego pisma „Konsensus”.

Zainteresowania naukowe: historia nowożytna powszechna XVI–XVIII w., dzieje kultury i sztuki XVI–XVIII w., Francja w dobie Wielkiej Rewolucji (1789–1799), prasa okresu stanisławowskiego, epigrafika, kampanologia.

małgorzata.karkocha@uni.lodz.pl